

فصلنامه علمی- پژوهشی **رهیافت**

سال دهم، شماره ۳۷، زمستان ۱۳۹۵
صفحه ۱۹ تا ۳۸

سنجش نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاه زنجان نسبت به اقتصاد مقاومتی و عوامل مرتبط با آن

فاطمه کریمی اعتماد / دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه زنجان

f.karimi313@yahoo.com

جعفر یعقوبی / دانشیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان Yaghoobi@znu.ac.ir

چکیده

اقتصاد مقاومتی، الگوی بومی درون‌زای توسعه کشور است. برای اجرای موفق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های مختلف از جمله دانشگاه‌ها، آگاهی از نگرش اعضای آن به منظور زمینه‌یابی و برنامه‌ریزی اثربخش ضروری است. سؤال اصلی تحقیق حاضر این بود که میزان آمادگی نگرشی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها برای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی تا چه حد می‌باشد؟ پژوهش کاربردی حاضر به روش توصیفی-همبستگی با استفاده از ابزار پرسشنامه (پس از تأیید روایی و پایایی) در دانشگاه زنجان انجام پذیرفت و پردازش داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ انجام شد. نتایج حاکی از آن است که نگرش اعضای هیئت‌علمی به اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در آموزش عالی مساعد (میانگین $4/20$ در مقیاس ۵ سطحی لیکرت) می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد بین نگرش اعضای هیئت‌علمی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با برداشت آنها از قابلیت اجرای این سیاست‌ها در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و دانشجویی فرهنگی ارتباط مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. با توجه به نگرش مثبت اعضای هیئت‌علمی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، توصیه می‌شود رویه‌های آموزشی، پژوهشی، دانشجویی و فرهنگی موجود دانشگاه‌ها با مشارکت اعضای هیئت‌علمی با معیار سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مورد بازبینی و اصلاح قرار بگیرند.

کلیدواژه: اقتصاد مقاومتی، توسعه علمی، آموزش عالی، نگرش
سنجی، دانشگاه زنجان.

تاریخ تأیید ۱۳۹۵/۱۱/۲

تاریخ دریافت ۱۳۹۵/۱۰/۵

مقدمه

در فرآیند توسعه، آموزش عالی به عنوان اصلی ترین نهاد توسعه دهنده منابع انسانی تخصصی، در مسیر دستیابی به توسعه پایدار مبتنی بر ملاحظات جهانی شدن است (Dumas & Hanchans, 2010). توسعه به معنای ساختن زندگی بهتر برای اکثر مردم است. غذای کافی، امنیت، مکان امن برای زندگی، خدمات کافی برای برآورده ساختن نیازهایی که برای زنده ماندن لازم است (Peet & Hartwick, 2009). به منظور رسیدن به توسعه الگوها و نظریه‌های مختلفی ارائه شده که این نظریه‌ها نیز در کشورهای مختلف از جمله در ایران نیز در دوره‌های مختلفی آزمون شده‌اند ولی هنوز توسعه کشور محقق نشده است. در اینکه امروزه «اقتصاد» از مؤلفه‌های مهم امنیت ملی کشورها و نظام‌های سیاسی است، کمتر تردیدی وجود دارد. همچنین اینکه راهبردهای اقتصادی در تحکیم قدرت ملی کشورها اثرگذاری قابل توجهی دارد نیز مورد وفاق است؛ اما با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی، تاریخی، اقلیمی و ویژگی‌های دیگر هر کشور، نقشه و راه‌های مختلفی جهت رسیدن به یک اقتصاد مطمئن وجود دارد. این موضوع در کنار متفاوت بودن اهداف اقتصادی هر کشور برای رسیدن به توسعه با توجه به ارزش‌های اسلامی جامعه ایران و همچنین آسیب‌پذیر بودن اقتصاد، منجر به طرح اقتصاد مقاومتی به عنوان یک الگوی توسعه بومی در سال‌های اخیر شده است.

اقتصاد مقاومتی، اقتصادی را ترسیم می‌کند که توانایی مقابله با تکان‌های وارده بر اقتصاد را دارد. چنین اقتصادی باید قابلیت انعطاف در شرایط مختلف و توانایی عبور از بحران را داشته باشد. اقتصاد مقاومتی به معنای پدید آمدن وضعیتی در اقتصاد است که در برابر موانع و مشکلات داخلی و خارجی پایداری می‌کند و به رشد و پیشرفت خود در جهت اهداف عالی‌اش ادامه می‌دهد (طغیانی و درخشان، ۱۳۹۳). از آنجایی که اقتصاد مقاومتی مفهومی کاملاً جدید است تعریف ویژه‌ای دارد، اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خباثت دشمن؛ اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور خود و فقط انجام کارهای تدافعی باشد، نیست اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند (دفتر حفظ نشر و آثار، ۱۳۹۱). در واقع اهداف اقتصاد مقاومتی از دید رهبری مقاومت در برابر فشارها و تهدیدات، کاهش وابستگی، تأکید بر تولید ملی و تلاش برای خودکفایی و تبدیل چالش‌ها به فرصت‌هاست (خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

تأکید مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی و مطالعات کارشناسانه در این خصوص، اهمیت بررسی موضوع اقتصاد مقاومتی را می‌رساند. لذا می‌توان اقتصاد مقاومتی را اقتصادی عنوان کرد که در آن علاوه بر تعامل پویا با دنیای خارج و استفاده از امکانات تجارت آزاد، امنیت اقتصادی کشور حفظ شده و نوسانات محیط بین‌المللی اقتصادی و تهدیدهای آن، کمترین تأثیر سوء را در روند بلندمدت متغیرهای کلان اقتصاد داشته باشد (تاری و کاویانی، ۱۳۹۲).

اهمیت اقتصاد مقاومتی از آنجا ناشی می‌شود که در چند سال اخیر و شدت یافتن تحریم‌ها، استراتژی‌هایی برای کاهش مخاطرات اقتصادی کشور و دستیابی به توسعه پایدار در پیش گرفته است. این استراتژی‌ها را می‌توان به‌طور خلاصه در زیر عنوان اقتصاد مقاومتی دسته‌بندی کرد. چرا که تعریف اقتصاد مقاومتی بر این مبنا استوار است که در شرایط تحریم و فشار خارجی، اقتصاد توانایی شکوفایی داشته باشد (مطیعی و همکاران، ۱۳۸۹).

شرایط اقتصادی حال حاضر کشور به گونه‌ای است که چه در عرصه‌های نظری و در کتاب‌های درسی و چه در عرصه عمل و تجارت بشری، مشابه و مابه‌ازای واقعی ندارد (حسین زاده بحرینی، ۱۳۹۲). از این رو همان‌گونه که بارها از سوی رهبر معظم انقلاب و دیگر مسئولان و دولتمردان مورد تأکید قرار گرفته، بر فرزندان این سرزمین است که با نوآوری، ابتکار، نظریه‌پردازی و الگوسازی در عرصه‌های جدید قدم نهاده و کمر همت به حل مشکلات و معضلات اقتصادی بندند. موضوع اقتصاد مقاومتی یا به عبارتی کاهش وابستگی‌ها و تأکید بر مزیت‌های تولید و تلاش برای خوداتکایی؛ راهکاری است برای سروسامان دادن به وضعیت اقتصادی کشور در شرایط فعلی معرفی شده و تبیین آن بر عهده فرهیختگان گذارده شده است (حسین زاده بحرینی، ۱۳۹۲).

در اجرای موفقیت‌آمیز هر برنامه‌ای نگرش مثبت یا منفی نسبت به آن تأثیر زیادی دارد. بنا بر تعریف، نگرش روش نسبتاً ثابتی است در فکر، احساس و رفتار نسبت به افراد که در گروه‌ها و موضوع‌های اجتماعی اثر می‌گذارد (آذربایجانی و همکاران، ۱۳۸۷). نظر به اهمیت درک صحیح وضعیت موجود جهت برنامه‌ریزی‌های آینده و از سویی عدم اطلاعات مشخص در رابطه با نگرش و باور اقشار مختلف جامعه به‌ویژه دانشجویان در خصوص اقتصاد مقاومتی، برنامه‌ریزی برای اجرای موفقیت‌آمیز سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در دانشگاه‌ها را مشکل می‌سازد. در بخش آموزش عالی بایستی این سیاست‌ها اجرا و عملی گردد. مسئله‌ای که در این زمینه وجود دارد این است که از میزان آمادگی

اعتقادی و نگرشی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها درباره اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش‌های مختلف دانشگاه‌ها آگاهی علمی و مستندی وجود ندارد. با توجه به مسئله فوق، تحقیق حاضر به دنبال بررسی نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاه زنجان به عنوان نمونه‌ای از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور، نسبت به اقتصاد مقاومتی و عوامل مرتبط با آن بود. ضرورت تحقیق حاضر از اینجا ناشی می‌شود که هرگونه برنامه‌ریزی بدون آگاهی از زمینه‌ها و نگرش‌های جامعه هدف مانند رها کردن تیر در تاریکی است و تضمینی برای موفقیت آن وجود ندارد. در زمینه اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در دانشگاه‌ها نیز بدون آگاهی از باور و نگرش اعضای هیئت علمی به این مقوله و لحاظ آن در برنامه‌های مربوطه، امکان برنامه‌ریزی موفق و اثربخش محدود می‌باشد.

با توجه به جدید بودن موضوع اقتصاد مقاومتی در کشور، مطالعات اندکی به‌طور عامل و به‌ویژه در بخش آموزش عالی انجام شده است. در این بخش به برخی از مطالعات انجام شده در حوزه اقتصاد مقاومتی اشاره می‌گردد.

حایک (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف تحلیل اقتصاد مقاومتی در تبلیغات بازرگانی سیمای شبکه اصفهان (۱۳۹۳) مطالعه موردی، بررسی مؤلفه‌های مدیریت مصرف انجام داد و نتایج این تحقیق نشان داد که تبلیغات بازرگانی استانی پخش شده از سیمای شبکه اصفهان به‌غیر از مؤلفه کالاها و خدمات صرفاً ایرانی، در ارائه الگوهای رفتاری مدیریت مصرف به مخاطبان، کمتر با الزامات اقتصاد مقاومتی همسو بوده‌اند.

نتایج تحقیق نعیمی و مظهری (۱۳۹۳) با عنوان بررسی تأکید بر رابطه بازاریابی داخلی و منابع سپرده‌ای بانک به منظور تأمین منابع مالی مولد و فعال‌سازی سرمایه‌های انسانی در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نشان داد که بازاریابی داخلی در جذب منابع سپرده‌ای نقش دارد؛ و رابطه بازاریابی داخلی و منابع سپرده‌ای در بانک شهر به عنوان یک بانک غیردولتی نسبت به توسعه تعاون به عنوان یک بانک دولتی بارزتر است.

سیف (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان مقدمه‌ای بر نقشه پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران بیان کرده است که سه سطح کلان در پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی، شامل سطح زیرین یا توانمندسازی درونی و سطح میانی یا پایدارسازی ذاتی و سطح زیرین یا الهام بخشی جهانی، به ترتیب در ابلاغیه مورد تأکید قرار گرفته و در میان اهداف موضوعی، بیشترین تأکید بر فنریت اقتصادی است.

نوری ساری (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان تحلیل روابط اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با انگلستان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی نشان داد که در شرایط کنونی، به دلیل هزینه‌های ناشی از فشار مضاعف دولت انگلستان بر نظام اقتصادی ایران، مؤثرترین پاسخ تکیه بر اقتصاد مقاومتی و پیگیری راهکارهای عملی این گفتمان است؛ از این رو ج.ا.ایران باید ضمن تجدیدنظر در مناسبات خود با لندن و تغییر در الگوی روابط اقتصادی‌اش با دولت انگلستان، مقدمات و بسترهای لازم را برای بهسازی اقتصاد ملی فراهم نماید.

نتایج تحقیق سیف و حافظیه (۱۳۹۲) با عنوان بررسی راهبردهای تجارت بین‌الملل اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران نشان داد که جمهوری اسلامی ایران باید با بهره‌گیری از منابع عظیم خدادادی طبیعی، منابع انسانی مو من و کارآمد، ظرفیت‌های علمی، ایجاد تغییر در روش‌ها، اصلاح و بهبود مستمر در برنامه‌ها در بعد داخلی و همچنین ارتقای کارآمدی، تحرک بی‌وقفه و جهت‌دار دیپلماسی و حضور فعال در معاهدات و هسته‌های منطقه‌ای و جهانی، شناسایی بازارهای جدید (کالایی-مکانی)، تعامل با اقتصاد بین‌الملل در چارچوب اصول حکمت و عزت و مصلحت و استفاده از ظرفیت ترانزیتی و فرصت دسترسی مستقیم به آبراه‌های آزاد در بعد خارجی، به هدف رشد و شکوفایی و مقابله با تهدیدات بیرونی و ضعف‌های درونی دست یابد. مجموعه این نتایج حاکی از آن است که جمهوری اسلامی ایران می‌تواند از طریق به‌کارگیری رویکرد اقتصاد مقاومتی، در تعامل تجاری با جهان، ضمن پیشبرد آرمان‌ها و اهداف، با تهدیدات موجود، از جمله تحریم نیز به‌خوبی مقابله نماید.

رحمان پور و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی با هدف بررسی رابطه مبانی و اصول برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران با مضامین اقتصاد مقاومتی به منظور پیشنهاد برنامه درسی مطلوب انجام داد و نتایج این تحقیق نشان داد که در بخش اصول برنامه درسی ملی، توجه به مبانی اسلامی به عنوان زیرساخت فرهنگی و ظرفیت موجود کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی، به عنوان یک ضرورت اساسی مورد تأکید قرار می‌گیرد. در بخش هویت ملی، به وحدت و انسجام فرهنگی، همبستگی اسلامی و استقلال ملی که ارتباط نزدیکی با کار ویژه‌های اقتصاد مقاومتی، شرایط و الزامات اقتصاد مقاومتی، استراتژی‌های اقتصادی و زیرساخت‌های سیاسی-اجتماعی و زیرساخت‌های تحقق تولید ملی دارد می‌انجامد. همچنین نتایج نشان داد که مضامین برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران دارای دلالت‌ها و همپوشی‌های مناسبی برای تحقق مضامین اقتصاد مقاومتی در ابعاد گوناگون

می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد که برنامه درسی پیشنهادشده به منظور تحقق بخشیدن بیشتر به مضامین اقتصاد مقاومتی در قالب اهداف، محتوا و سرفصل‌ها، روش‌های آموزشی و روش‌های ارزشیابی باید ارائه گردد.

نتایج تحقیق عبدالهی و موسویان (۱۳۹۱) با هدف بررسی تبیین آسیب‌های اجرای عقود بانکی در کشور؛ رهیافتی برای اقتصاد مقاومتی نشان داد که ضعف و نارسایی مقررات و دستورالعمل‌ها، سیاست‌های پولی و اقتصادی دولت و بانک مرکزی، آگاهی کارکنان و مشتریان بانک نسبت به عقود بانکی و توجه به ریسک‌های عقود بانکی قبل از تخصیص در اولویت اول جهت اجرای صحیح قراردادهای شبکه بانکی می‌باشد. بینش حاصل به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در طرح‌ریزی و اجرای عقود بانکی در راستای اقتصاد مقاومتی کمک شایانی کرده است.

موسوی انیجدان و تیرگر (۱۳۹۴) در تحقیقی با هدف بررسی عوامل مؤثر بر مصرف بهینه برق رایانه‌های شخصی در یک مرکز آموزش عالی در سال ۱۳۹۳ به این نتیجه رسیدند که به‌رغم استفاده گسترده و طولانی‌مدت از رایانه‌ها، به نظر می‌رسد آگاهی کاربران دانشگاهی از سازوکارهای مربوط به کاهش مصرف برق اندک می‌باشد. تحت چنین شرایطی تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مستلزم آموزش کارکنان به منظور اتخاذ شیوه‌های منطقی در استفاده از تجهیزات اداری، همانند رایانه و دیگر وسایل برقی و جلب مشارکت آنان می‌باشد.

نتایج تحقیق نکویی نائینی (۱۳۹۳) با هدف سنجش پایداری نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی نشان داد که نظام‌های بهره‌برداری تعاونی تولید و سهامی زراعی بیشتر از سایر نظام‌های بهره‌برداری در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی از کار آیی کافی برخوردار هستند و تا حدودی وضعیت آن‌ها به یک اقتصاد توسعه یافته شباهت دارد. همچنین نتایج نشان داد که سهامی زراعی با توجه به سه اصل هم‌پوندی، اختیاری‌مندی و مسئولیت‌پذیری زراعی و تعاونی تولید با در نظر گرفتن سه اصل فاعلیت، مالکیت و حاکمیت از طریق ایجاد تنوع در تولیدات، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در راستای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی قرار دارد.

نثاری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با هدف بررسی راهبردهای تأمین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج‌ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی نشان داد که بخش عمده‌ای از درآمدهای اصلی شهرداری‌ها، با مفاهیم پایداری، سازگار

نیستند و از استمرار و مطلوبیت، برخوردار نمی‌باشند؛ پس این ضرورت به وجود می‌آید که شهرداری‌ها بهتر است با مطالعه ساختار درآمدی و بر پایه اقتصاد مقاومتی، راهکارهای جدیدی را برای تأمین منابع درآمدی پایدار و مستمر به منظور ارائه خدمات مطلوب به شهروندان داشته باشند.

نتایج تحقیق حسینی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان بررسی جایگاه فرهنگ در اقتصاد مقاومتی نشان داد که فرهنگ اقتصادی با تمامی ابعاد که دارد، محرک اصلی اقتصاد مقاومتی است. همچنین نتایج نشان داد که فرهنگ و اقتصاد مقاومتی لازم و ملزوم یکدیگر هستند و مشخص شد که اهداف اقتصاد مقاومتی با ابزارهایی محقق می‌گردد که همان ابعاد فرهنگی در حوزه رفتاری اقتصاد است. در واقع فرهنگ می‌تواند الزامات و در نهایت اهداف اقتصاد مقاومتی را تحقق بخشد.

پیرایش و مطلبی (۱۳۹۲) در تحقیقی باهدف بررسی عوامل مؤثر مدیریتی کارآفرینان در پرورش خلاقیت و نوآوری در اقتصاد مقاومتی (صنعت توزیع نیروی برق زنجان) نشان داد که مدیریت شرکت توزیع نیروی برق زنجان در زمینه سازی مناسب برای شاخص ریسک‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، قدرت تصمیم‌گیری و مشارکت‌جویی موفق بوده است. فرهادی و همکاران (۱۳۹۳) مطالعه باهدف بررسی نقش مدیریت جهادی، عزم ملی و فرهنگ بر اقتصاد مقاومتی در شهرستان لردگان انجام گرفته است نتایج این تحقیق نشان داد که بعد مدیریت جهادی، عزم ملی و همچنین فرهنگ بر اقتصاد مقاومتی اثرگذار است. نتایج تحقیق تیرگر و همکاران (۱۳۹۲) باهدف بررسی اقتصاد مقاومتی در میان اساتید دانشگاه نشان داد که آگاهی و نگرش اساتید حوزه علوم پزشکی از وضعیتی بهتر از عملکرد آنان برخوردار است.

سهرابی و لطیف (۱۳۹۱) در پژوهشی باهدف شناسایی و رتبه‌بندی مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی در صنایع کوچک و متوسط (SMEs) در راستای استقرار اقتصاد مقاومتی نشان داد که شناسایی صحیح و به‌موقع مشکلات و چالش‌ها، همچنین فرصت‌های محیطی موجود در بخش صنعت و معدن می‌تواند زمینه‌ای مناسب جهت استخراج استراتژی‌های ضروری برای اداره هر چه موفق‌تر این صنایع و گامی مثبت به‌سوی تولید ملی در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی باشد.

تیرگر و آق‌الری (۱۳۹۲) در پژوهشی باهدف بررسی اقتصاد مقاومتی از منظر شهروندان و دانشگاهیان نشان داد که هر یک از افراد جامعه اعم از مردم، مسئولان و به‌ویژه دانشگاهیان

باید بیش از پیش نسبت به فرهنگ‌سازی، آموزش و معرفی مصادیق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی همت گمارند.

قلی زاده و پور جبرئیل (۱۳۹۲) نتایج تحقیقی باهدف بررسی امکان‌پذیری تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در مورد دانه‌های روغنی (مطالعه مورد کلزا در استان گلستان) نشان داد که تولید کلزای آبی در استان گلستان دارای مزیت نسبی اما تولید کلزای دیم فاقد مزیت نسبی است.

نتایج تحقیق صابر و همکاران (۱۳۹۲) باهدف بررسی جایگاه صنعت گردشگری در توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد اقتصاد مقاومتی نشان داد که اقتصاد مقاومتی با تعریف الگوهای مناسب و منطقی از توسعه اقتصادی، مطمئن‌ترین مسیر توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و گردشگری به‌عنوان صنعتی سودآور، مهم‌ترین ابزار آن هست که با شناخت کاستی‌های موجود این بخش و رفع آن‌ها در زمینه کاهش اثرات تحریم را فراهم می‌نماید و جایگاه ویژه‌ای در روند توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی دارد. محمدی مقدم و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی باهدف بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش انجام داد و نتایج نشان داد اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش دارای رابطه مثبت و معنی‌داری با یکدیگرند.

نتایج تحقیق اصغری (۱۳۹۲) باهدف بررسی تربیت دینی و تأثیر آن بر اقتصاد مقاومتی نشان داد که بین تربیت دینی و اقتصاد مقاومتی رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین تربیت دینی در بعد اقتصادی باعث بهره‌وری بهینه از منابع و ارتقاء بهره‌وری است.

حبیبی و منعم (۱۳۹۱) در تحقیقی باهدف بررسی کارآفرینی زیربنای اقتصاد مقاومتی و توسعه اقتصادی به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌هایی مانند اعتماد به نفس، ریسک‌پذیری، انعطاف‌پذیری و عوامل فردی نظیر ریسک‌پذیری و تأثیر فرهنگ بر مقوله کارآفرینی در بعد داخلی و تأثیر آن بر اقتصاد مقاومتی و گسترش آن شناسایی شده است.

خاک رنگین و همکاران (۱۳۹۳) مطالعه‌ای باهدف بررسی امکان‌سنجی طرح شناسنامه کردن ادوات موتوری کشاورزی با نگاه اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی شهرستان اندیمشک) انجام داد و نتایج تحقیق نشان داد که کشاورزان با اجرای صحیح طرح شناسنامه‌دار کردن ادوات موتوری کشاورزی موافق هستند؛ و همچنین نتایج نشان داد که امکان شناسنامه‌دار کردن ادوات موتوری کشاورزی وجود دارد.

نتایج تحقیق ماقبل و نادری مهدی (۱۳۹۴) باهدف بررسی نقش کشاورزی دانش‌بنیان در نیل به اهداف اقتصاد مقاومتی نشان داد که مؤلفه‌های موردنیاز کشاورزی در نیل به اهداف اقتصاد مقاومتی شامل فراهم کردن امنیت غذایی همراه با افزایش کم و کیفی آن ضمن در نظر گرفتن نیازهای نسل بعدی، حفاظت از منابع انرژی در داخل و خارج از مزرعه، حفظ و بهبود سودآوری کشاورزان، حفظ نیروی حیات جامعه روستایی، حفظ تنوع زیستی و قابلیت پذیرش از سوی جامعه است.

محبی و اکبرزاده (۱۳۹۱) مطالعه‌ای باهدف بررسی آسیب‌شناسی مسیر تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی انجام گرفته است و نتایج این مطالعه نشان داد که تدبیر و برنامه‌ریزی جهت تحقق کامل و موفق الگوی اقتصاد مقاومتی مستلزم رفع آسیب‌های اعتقادی، رفتاری، روانی و فرهنگی می‌باشد.

نتایج تحقیق سیفلو (۱۳۹۳) با هدف بررسی و تحلیل اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیرعامل اقتصادی انجام داد و نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که اجرای کامل این الگو باعث خواهد شد که اقتصاد کشور از ویژگی‌هایی برخوردار بشود که از ویژگی‌های دفاع غیرعامل و در واقع مقاوم‌سازی و واکنش‌پذیری است. همچنین نتایج نشان داد که با اجرای این الگو اقتصاد مقاومتی و متصدیان آن با اجرای راهبرد دفاع غیرعامل اقتصادی ضمن در اختیار داشتن فرصت برنامه‌ریزی پیشینی برای مقابله و دفاع، به میزان قابل توجهی از غافلگیری و شیبخون در امان خواهند بود.

سیف و خوشکلام خسروشاهی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان نظام ارزی مطلوب اقتصاد ایران در اقتصاد مقاومتی نشان داد که بایستی مجموعه اقداماتی برای نیل به سمت داشتن نظام ارزی انجام گیرد که اعم آنها عبارتند از: به‌کارگیری سیاست‌های اقتصادی به‌قصد متنوع‌سازی صادرات کالاها و خدمات، اصلاح ساختارهای نهادی و فنی و فناوری تولید کشور، افزایش بهره‌وری عوامل تولید به‌خصوص بهره‌وری نیروی کار، ارتقاء رقابت‌پذیری کالاها و خدمات تولیدشده در اقتصاد کشور، تنوع‌بخشی به منابع ارزآوری در اقتصاد ایران از نفت و محصولات وابسته به آن به صادرات غیرنفتی.

نتایج تحقیق کامفیروزی و همکاران (۱۳۹۳) با هدف بررسی نقش عوامل در اقتصاد بدون نفت در الگوی اقتصاد مقاومتی انجام داد و نتایج نشان داد که سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها مهم‌ترین و اثرگذارترین عامل شناخته شد؛ پس از آن فرهنگ‌سازی عاملی

مهم شمرده می‌شود؛ اما از سوی دیگر در مجموع میزان اثرگذاری و اثرپذیری عنصر کیفیت بسیار خودنمایی می‌کند.

جمع‌بندی پیشنهادی تحقیق در زمینه اقتصاد مقاومتی نشان می‌دهد که در زمینه باور و نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و عوامل مرتبط با آن انجام نگردیده است. انجام مطالعه می‌تواند در زمینه‌یابی و برنامه‌ریزی برای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در آموزش عالی و دانشگاه‌های کشور کمک نماید.

مبانی نظری

مفهوم اقتصاد مقاومتی در سطح بین‌المللی مفاهیم و تعریف‌های گوناگونی را به خود اختصاص داده است و در قالب مفاهیم و اصطلاحات دیگر اما نزدیک با آن، تشریح شده است. برای مثال، بریگایلیو و همکاران (Briguglio, 2008) از اصطلاحی به نام «فتریت اقتصادی» استفاده کرده است. این اصطلاح با تعریفی که از آن شده، نزدیکترین مفهوم به «اقتصاد مقاومتی» در ادبیات رایج کشور ماست. بریگایلیو و استفان (۲۰۱۱) بیان می‌دارند که اصطلاح فتریت اقتصادی به دو مفهوم بکار می‌رود؛ اول، توانایی اقتصاد برای بهبود سریع از شوک‌های اقتصادی تخریب‌کننده خارجی؛ دوم، توانایی اقتصاد برای ایستادگی در برابر آثار این شوک‌ها. توانایی ایستادن در برابر شوک‌ها هنگامی متصور است که شوک‌ها یا خنثی یا ناچیز باشد. همچنین این نوع فتریت هنگامی که ممکن است اقتصاد از مکانسیم‌هایی برخوردار باشد که آثار شوک‌ها را کاهش دهد، با عنوان «جذب شوک» از آن نام برده می‌شود. برای مثال، وجود بازاری انعطاف‌پذیر، می‌تواند به عنوان ابزاری برای جذب شوک‌ها عمل کند (Briguglio, 2011). به طور کلی، فتریت اقتصادی به توان یک سیستم برای بهبود از شوکی پایدار گفته می‌شود (Rose, 2008). اقتصاد مقاومتی عبارت است از: توان یک کشور برای مقابله با فشارهای اقتصادی تحمیل شده از سوی سایر کشورها و یا مقابله با شرایط به وجود آمده در سطح بین‌المللی که رشد اقتصادی را با مشکل مواجه ساخته است. چنین توانی باید با تأکید بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی باشد و ضمن کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد، رشد اقتصادی موجود همچنان محفوظ بماند و ادامه یابد. این مفهوم با آنچه در برخی کشورها مانند اسپانیا، یونان، پرتغال و تا اندازه‌ای ایتالیا، از آن به عنوان ریاضت اقتصادی نام برده می‌شود تفاوت زیادی دارد. در مفهوم اخیر کشورهای مذکور سیاست کمتر مصرف کردن و افزایش مالیات‌ها را در پیش گرفته‌اند تا از این طریق بتوانند وام‌های کلان اخذ شده از کمیسیون‌های اروپایی را بازپرداخت نمایند.

اما اقتصاد مقاومتی در کشور ما و طبق آنچه مقام معظم رهبری بر آن تأکید دارند، معنای دیگری از آن استنباط می‌شود. اقتصاد مقاومتی، به معنای درست مصرف کردن به منظور رفاه اجتماعی است که از طریق تکیه بر توانمندی‌های داخلی و نه خارجی و با اتکا به ارزش‌های اسلامی، تحقق می‌یابد.

برای تبیین و فهم اقتصاد مقاومتی و لزوم وجود آن بایستی توجه نمود که اولاً، مفهوم مقاوم بودن یک مفهوم طیفی یا به عبارتی یک کلی مشکک بوده و یک مفهوم مطلق و دارای اندازه‌ای مشخص نیست. ثانیاً، اقتصاد مقاومتی قبل از علم، دین و نقل، یک مفهوم عقلی است. شاهد بر این مدعا این است که در هر جای دنیا اصل بر استحکام، مقاومت و قوام است و این یک اصل عقلی است. با نگاهی به سایر اقتصادهای دنیا نیز متوجه آن خواهیم شد که تمام آن‌ها همواره سعی در مقاوم‌سازی بافت‌ها و ساختارهای خویش داشته‌اند و این امر با تکامل دانش همواره در مسیر خویش رو به پیشرفت بوده است؛ بدین معنا که جهت‌گیری تمام تئوری‌های جدید، نیل به این هدف، یعنی قوام و مقاوم‌سازی است (فاضلی نیا، ۱۳۸۵).

اقتصاد مقاومتی به لحاظ ماهیت، یک اقتصاد مردمی است؛ بنابراین ضروری است که مردم وارد این عرصه شوند. یکی از زمینه‌های بسیار مهمی که می‌توان به آن اتکا کرد، آموزش عالی است؛ بنابراین موفقیت در این حوزه (آموزش عالی) نیازمند حرکت تک‌تک افراد جامعه - و به ویژه طبقات خاص جامعه مانند دانشگاهیان خواهد بود. به عقیده بسیاری از صاحب‌نظران این دانشگاه‌ها هستند که باید به پروراندن ایده‌هایی در ارتباط با اقتصاد مقاومتی پرداخته و سپس سایر بخش‌های جامعه از جمله نهادها و سازمان‌ها به اجرای آن مبادرت ورزند (غلامی، ۱۳۹۱). دانشمندان علوم اجتماعی بر این باورند که هرگونه اصلاح یا تغییر رفتاری در مردم در اولین قدم مستلزم کسب آگاهی است (حسین زاده بحرینی، ۱۳۹۲). به این معنی که برای اتخاذ یک رفتار جدید یا اصلاح رفتارهای گذشته هر یک از ما نخست نیازمند کسب اطلاعات و آگاهی‌هایی در خصوص رفتار و موضوع موردنظر هستیم. بدیهی است رفتارهایی متناسب با اهداف اقتصاد مقاومتی مانند حمایت از تولید ملی، مبارزه با اسراف، مبارزه با فساد، حفظ پرکاری و غیره نیز از این قاعده مستثنا نبوده و به منظور تحقق آن نیازمند آموزش مردم و ارتقای آگاهی‌های آنها از مفاهیم، مصادیق و الزامات آن هستیم. به یقین در دانشگاه‌ها تشکیل گروه‌های علمی متشکل از اساتید و دانشجویان جهت تحقیق و پژوهش و تلاش برای رفع مشکلات اقتصادی و ارائه راهکارهایی

متناسب با شرایط اقتصاد مقاومتی، در این مقطع می‌تواند به عنوان جهشی بزرگ و گامی بلند و علمی قرار گیرد. در هر دانشگاه و مرکز آموزش عالی این تشکیلات خودجوش و پویا می‌تواند تشکیل شده و به‌دوراز پیچ‌وخم‌های اداری به عملی نمودن فرمان رهبر همت بگمارند (منصور، ۱۳۹۱).

روش تحقیق

روش تحقیق بر اساس روش جمع‌آوری اطلاعات، پیمایشی و از نوع توصیفی می‌باشد که به روش میدانی اجرا شده و بر اساس هدف تحقیق از نوع کاربردی است. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه، بدون نام استفاده شد تا از این طریق ضمن رعایت اخلاقی پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات شخصی افراد شرکت‌کننده، مشارکت بهتر و اظهارنظرهای آزادانه‌تری را از سوی آنان شاهد باشیم. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات افراد صاحب‌نظر و انجام اصلاحات موردنظر آنها تأیید شد. پایایی پرسشنامه نیز با پایلوت تست و محاسبه ضریب کرونباخ آلفا ($\alpha=0/87$) تأیید شد. پرسشنامه مورد استفاده دارای بخش ویژگی‌های فردی اعم از سن، دانشکده، سابقه، مرتبه علمی، سابقه مدیریتی در دانشگاه و تعداد مقالات پژوهشی و بخش سنجش نگرش به مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در آموزش عالی با ۱۱ سؤال در قالب طیف لیکرت ۵ سطحی بود. پرسش‌نامه‌ها به صورت دستی همراه با پیوست سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و همچنین چگونگی استرداد پرسش‌نامه‌ها بود، در اختیار اساتید قرار گرفت. در مجموع پس از اختصاص زمانی برابر با چهار هفته جهت پاسخگویی و استرداد پرسش‌نامه‌ها، اطلاعات جمع‌بندی و به دنبال کدگذاری وارد کامپیوتر شده و با استفاده از نرم‌افزار آماری spss20 مورد پردازش قرار گرفت. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر اعضای هیئت علمی دانشگاه زنجان بودند ($N=306$). حجم نمونه با استفاده از رابطه کوکران ۱۲۰ نفر برآورد گردید و نمونه‌ها به روش طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

نتایج ویژگی‌های فردی پاسخگویان در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱: نتایج حاصل از ویژگی‌های فردی

ویژگی‌های فردی	میانگین	انحراف معیار
سن	۴۳/۰۰	۷/۱۱

ویژگی های فردی	میانگین	انحراف معیار
سابقه	۹/۵۹	۵/۹۲
سابقه مدیریتی در دانشگاه	۳/۲۵	۳/۵۹
تعداد مقاله در مجلات معتبر داخلی	۸/۵۶	۲/۹۳
تعداد مقاله در مجلات معتبر خارجی	۲/۳۷	۳/۶۲
تعداد مقاله در کنفرانس های داخلی	۸/۵۳	۵/۱۰
تعداد مقاله در کنفرانس های خارجی	۱/۳۷	۱/۸۵

همانطور که که جدول ۱ نشان می دهد میانگین سن پاسخ دهندگان ۴۳ سال با انحراف معیار ۷/۱۱ سال بود. از لحاظ فعالیت های پژوهشی بیشترین فعالیت اعضا به ترتیب در کنفرانس های داخلی، مجلات داخلی، مجلات خارجی و کنفرانس های خارجی بود. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دانشکده در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دانشکده

دانشکده	فراوانی	درصد فراوانی
کشاورزی	۲۵	۲۳/۱
انسانی	۲۲	۲۰/۴
فنی- مهندسی	۱۴	۴۰/۷
علوم پایه	۱۷	۱۵/۷

داده های جدول ۲ نشان می دهد که ۲۳/۱ درصد از پاسخگویان مربوط به دانشکده کشاورزی بوده و در این بین تنها ۱۵/۷ درصد از پاسخگویان مربوط به دانشکده علوم پایه بوده و بیشترین فراوانی مربوط به دانشکده فنی-مهندسی با فراوانی ۴۰/۷ درصد اختصاص داشته است.

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مرتبه علمی در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مرتبه علمی

مرتبه علمی	فراوانی	درصد فراوانی
مربی	۵	۴/۶
استادیار	۷۴	۶۸/۵
دانشیار	۲۹	۲۶/۹

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که ۴/۶ درصد از پاسخگویان دارای مرتبه مربی، ۶۸/۵ درصد از پاسخگویان دارای مرتبه استادیاری و ۲۶/۹ درصد از پاسخگویان دارای مرتبه علمی دانشیاری بودند.

نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به اقتصاد مقامتی با استفاده از ۱۱ گویه و از طریق طیف لیکرت ۵ سطحی سنجیده شد. نتایج در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۴: نگرش پاسخگویان به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

گویه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
در شرایط فعلی کشور اجرای این سیاست‌ها می‌تواند بسیار مفید واقع گردد.	۴/۳۵	۰/۶۷	۰/۱۵
این سیاست‌ها جنبه آرمانی داشته و قابل اجرا نیستند.*	۴/۳۴	۰/۶۰	۰/۱۴
اقتصاد مقاومتی توانایی دفع تحریم‌ها را دارد ولی قابلیت شکوفایی اقتصاد را ندارد.*	۴/۳۱	۰/۵۲	۰/۱۲
اقتصاد مقاومتی، همان اقتصاد دولتی است.*	۴/۳۰	۰/۵۳	۰/۱۲
سیاست‌های فوق همان اقتصاد ریاضی است.*	۴/۳۰	۰/۵۸	۰/۱۴
اقتصاد مقاومتی، اقتصادی عدالت محور است.	۴/۲۹	۰/۶۶	۰/۱۵
اقتصاد مقاومتی باعث خود اتکایی و ظرفیت‌سازی نیروهای متخصص در بخش‌های مختلف می‌شود.	۴/۲۵	۰/۵۸	۰/۱۴
با وجود تحریم‌های اقتصادی نمی‌توان از ظرفیت‌های کشور استفاده کرد.*	۴/۱۸	۰/۵۳	۰/۱۳
اقتصاد مقاومتی تهدید را تبدیل به فرصت می‌کند.	۴/۱۵	۰/۵۸	۰/۱۴
اقتصاد مقاومتی توانایی دفع تحریم‌ها و همزمان قابلیت شکوفایی اقتصاد را دارد.	۴/۰۶	۰/۵۸	۰/۱۴
با وجود برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، مشکلات کنونی	۳/۶۴	۰/۶۳	۰/۱۷

گونه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
کشور اقتصاد کشور حل خواهد شد.			
نمره کل نگرش	۴/۲۰	۰/۳۴	۰/۰۸

توضیح طیف ۱: کاملاً مخالف.....۵: کاملاً موافق *: برای این گویه‌ها کد گذاری معکوس انجام گرفته است

همانطور که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد میانگین رتبه‌ای نگرش برای همه گویه‌ها بالاتر از ۳/۶۰ بوده و میانگین رتبه‌ای کل نگرش ۴/۲۰ بود. برای مقایسه نگرش پاسخگویان بر اساس مرتبه علمی و دانشکده محل فعالیت از آزمون F استفاده شد. نتایج در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵: مقایسه نگرش پاسخگویان بر اساس دانشکده از طریق آزمون F

دانشکده	میانگین	انحراف معیار	F	سطح معنی داری P
کشاورزی	۴/۱۰	۰/۳۰	۴/۶۴	۰/۰۰
انسانی	۴/۰۸	۰/۴۵		
فنی-مهندسی	۴/۳۳	۰/۲۲		
علوم پایه	۴/۱۱	۰/۳۳		

نتایج حاصل از آزمون F نشان می‌دهد اعضای هیئت علمی دانشکده‌های مختلف از نظر نگرش به اقتصاد مقاومتی با همدیگر تفاوت معنی داری دارند به طوری که اعضای هیئت علمی دانشکده فنی مساعدترین نگرش و دانشکده علوم انسانی پایین ترین سطح نگرش را داشتند. با بررسی نتایج آزمون ال. اس. دی مشخص شد بین نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده فنی با علوم پایه و انسانی تفاوت معناداری وجود دارد ولی بین نگرش دانشکده کشاورزی و فنی-مهندسی تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۶: مقایسه نگرش پاسخگویان بر اساس مرتبه علمی از طریق آزمون F

مرتبه علمی	میانگین	انحراف معیار	F	سطح معنی داری P
مریی	۴/۳۴	۰/۲۹	۰/۸۳	۰/۴۳
استادیار	۴/۱۷	۰/۳۵		
دانشیار	۴/۲۳	۰/۲۹		

بر اساس نتایج حاصل از آزمون F مقایسه نگرش پاسخگویان بر اساس مرتبه علمی نشان داد تفاوت معنی داری بین اساتید وجود نداشت.

برای بررسی ارتباط بین نگرش به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با متغیرهای دیگر با توجه به مقیاس سنجش متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج در جدول ۷ آورده شده است.

جدول ۷: نتایج تحلیل همبستگی بین نگرش پاسخگویان به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با متغیرهای مستقل

متغیر	ضریب پیرسون	سطح معنی داری
سن	۰/۰۶۱	۰/۵۲۹
سابقه	۰/۰۲۸	۰/۷۷۰
سابقه مدیریتی	-۰/۰۲۲	۰/۸۱۹
میزان اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه آموزش در وضعیت موجود	۰/۲۵۴**	۰/۰۰
قابلیت اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش آموزش	۰/۳۹۳**	۰/۰۰
میزان اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه پژوهشی در وضعیت موجود	۰/۲۰۱*	۰/۰۳
قابلیت اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش پژوهشی	۰/۴۱۳**	۰/۰۰
میزان اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش دانشجویی و فرهنگی در وضعیت موجود	۰/۲۵۷**	۰/۰۱
قابلیت اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه دانشجویی و فرهنگی	۰/۴۷۶**	۰/۰۰

نتایج از حاصل از تحلیل همبستگی نشان داد بین سن، سابقه کار و سابقه مدیریتی اعضای هیئت علمی با نگرش آنها به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ارتباط معنی داری وجود ندارد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد بین نگرش اعضای هیئت علمی به سیاست‌های اقتصاد

مقاومتی با برداشت آنها از قابلیت اجرای این سیاست‌ها در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و دانشجویی فرهنگی ارتباط مستقیم و معنی دار وجود دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتایج نشان داد میانگین نگرش کل اعضای هیئت علمی مورد بررسی نسبت به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۴/۲۰ در مقیاس لیکرت بود. این یافته بیانگر این است که در کل نگرش افراد مورد بررسی به اجرای ساسیتهای اقتصاد مقاومتی مساعد تا کاملاً مساعد می‌باشد؛ به عبارت دیگر این یافته نشان دهنده همراه بودن اعضای هیئت علمی با اجرای این سیاست‌ها می‌باشد و حاکی از فراهم بودن زمینه اجرای آن در میان اعضای هیئت علمی می‌باشد. این یافته با نتایج تیرگر و همکاران (۱۳۹۲) هم راستا می‌باشد. با توجه به یافته فوق و مساعد بودن دیدگاه اعضای هیئت علمی توصیه می‌شود اجرای این سیاست‌ها در بخشهای مختلف دانشگاه‌ها در اولویت قرار بگیرد و هم چنین برای تحقق این سیاست‌ها توصیه می‌شود دانشگاه با اجرایی نمودن هسته‌های اقتصاد مقاومتی در دو سطح اساتید و دانشجویان به بحث و گفتگو پیرامون این موضوع پرداخته و اقدامات و برنامه‌های پیش بینی شده جهت تحقق اقتصاد مقاومتی را پیگیری نمایند.

نتایج تجزیه واریانس نشان داد تفاوت معنی داری بین نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده‌های مختلف به اقتصاد مقاومتی با همدیگر وجود دارد به طوری که اعضای هیئت علمی دانشکده فنی مساعدترین نگرش و دانشکده علوم انسانی پایین ترین سطح نگرش را داشتند. با بررسی نتایج آزمون ال. اس. دی مشخص شد بین نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده فنی با علوم پایه و انسانی تفاوت معناداری وجود دارد ولی بین نگرش دانشکده کشاورزی و فنی-مهندسی تفاوت معناداری وجود ندارد. این یافته بیانگر این است که نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده فنی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به صورت تخصصی و فنی می‌باشد؛ به عبارت دیگر این یافته بیانگر این واقعیت است که اعضای هیئت علمی دانشکده فنی با لحاظ کردن معیارهای فنی و عینی (نه صرفاً اعتقادی) به مفید و راهگشا بودن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باور دارند. این یافته با نتایج محمدی و یگانه (۱۳۹۲)، اصغری (۱۳۹۲) هم راستا می‌باشد. با توجه به یافته فوق و نگرش مثبت اعضای هیئت علمی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توصیه می‌شود جهت تحقق این سیاست‌ها در دانشگاه و هم چنین افزایش بهره‌وری سرمایه انسانی (مدیران، اعضای هیئت علمی و کارکنان) در تحقق این امر بیشتر استفاده کنند.

نتایج از حاصل از تحلیل همبستگی نشان داد بین سن، سابقه کار و سابقه مدیریتی اعضای هیئت علمی با نگرش آنها به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ارتباط معنی داری وجود ندارد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد بین نگرش اعضای هیئت علمی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با برداشت آنها از قابلیت اجرای این سیاست‌ها در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و دانشجویی- فرهنگی ارتباط مستقیم و معنی دار وجود دارد؛ به عبارت دیگر این یافته نشان دهنده ارتباط مثبت نگرش اعضای هیئت علمی با قابلیت اجرایی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و دانشجویی- فرهنگی می‌باشد. این یافته با نتایج اصغری (۱۳۹۲) و محمدی و یگانه (۱۳۹۲) هم راستا می‌باشد. با توجه به یافته فوق توصیه می‌شود تا دانشگاه به عنوان پیش نیازهای اصلی پیاده سازی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و دانشجویی- فرهنگی بتواند از طریق انجام پایان نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی و نیز استفاده از ظرفیت‌های موجود در قسمت پژوهشی جهت انجام تحقیقات توسعه‌ای و کاربردی در زمینه اقتصاد مقاومتی، به غنای بیشتر این مبحث افزوده و راهکارهایی جهت تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور و دانشگاه ارائه نمایند. هم چنین دانشگاه می‌تواند با اصلاح و تغییر در شیوه‌ها و سرفصل‌های آموزشی برنامه داشته باشد تا بتواند نیازهای جامعه را برآورده نموده و منابع انسانی خلاق، کارآفرین و نوآور به جامعه تحویل دهد. در این راستا پیشنهاد می‌شود فرآیند بازنگری در سرفصل‌های دروس دانشگاهی از سطح گروه‌های آموزشی در دانشگاه شروع شود.

منابع و مآخذ:

- فصلنامه علمی- پژوهشی **رهیافت انقلاب اسلامی**، سال نهم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۴، صص ۶۰-۴۱
- سهرابی، روح الله و همایی لطیف، مهتاب (۱۳۹۱). شناسایی و رتبه بندی مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی در صنایع کوچک و متوسط (SMEs) در راستای استقرار اقتصاد مقاومتی. **همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی**، دانشگاه گیلان، سال ۱۳۹۱، صص ۵۰۳-۴۹۱
- سیف، اله مراد و حافظیه، علی اکبر (۱۳۹۲). راهبردهای تجارت بین الملل اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، **فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج**، سال شانزدهم، شماره ۶۰، پاییز ۱۳۹۲.
- سیف، اله مراد و خوشکلام خسروشاهی، موسی (۱۳۹۲). نظام ارزی مطلوب اقتصاد ایران در اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران**، سال هجدهم، شماره ۵۴، بهار ۱۳۹۲، صص ۲۰۴-۱۸۱
- سیف، اله مراد (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر پیاده سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، **فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج**، سال شانزدهم شماره ۶۱، زمستان ۱۳۹۲.
- سیف، سجاد (۱۳۹۳). اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیر عامل اقتصادی، **مجله سیاست دفاعی**، سال بیست و دوم، شماره ۸۷، تابستان ۱۳۹۳، صص ۸۸-۵۳.
- صابر، زهرا و نصرتی، شهریار و اوراز، بهرام و نظری ولئی، لاله (۱۳۹۲). بررسی جایگاه صنعت گردشگری در توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد اقتصاد مقاومتی. **همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت گردی و جغرافیا**، سال ۱۳۹۲، صص ۱۲-۱.
- طیفانی، مهدی و درخشان، مرتضی (۱۳۹۳). تحریم‌های اقتصادی بر ایران و راهکارهای مقابله با آن، **فصلنامه راهبرد**، سال بیست و سوم، شماره ۷۳، زمستان ۱۳۹۳، صص ۱۴۶-۱۱۵.
- عبدالهی، محسن و موسویان، سید عباس (۱۳۹۱). تبیین آسیب‌های اجرای عقود بانکی در کشور؛ رهیافتی برای تحقق اقتصاد مقاومتی، **نشریه علمی-پژوهشی بهبود مدیریت**، سال هفتم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، صص ۱۴۲-۱۱۵.
- فاضلی نیا، نفیسه (۱۳۸۵). علل نگرانی غرب از انقلاب اسلامی (با تأکید بر عنصر ژئوپلیتیک شیعه)، **فصلنامه علوم سیاسی**، سال نهم، شماره ۳۶.
- فرهادی، فرهاد و کریمی منجر مویی، محمد و اورسوجی، عباس و مرادی، محسن و خاکسار، مریم (۱۳۹۳). بررسی نقش مدیریت جهادی، عزم ملی و فرهنگ بر اقتصاد مقاومتی مطالعه موردی: شهرستان لردگان. **اولین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی**؛ سال ۱۳۹۳، صص ۸-۱.
- قلی زاده، حیدر و پور جبرئیل، سارا (۱۳۹۲). بررسی امکان پذیری تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در مورد دانه‌های روغنی مطالعه موردی: کلزا در استان گلستان. **همایش ملی مهندسی و مدیریت کشاورزی، محیط زیست و منابع طبیعی پایدار**، سال ۱۳۹۲.
- کامفیروزی، محمدحسن و بنیادی نائینی، علی و موسوی لقمان، سیده اشرف (۱۳۹۳). بررسی نقش عوامل در اقتصاد بدون نفت در الگوی

- آذربایجانی، مسعود و سالاری فر، محمد رضا و عباسی، اکبر و کاویانی، محمد و موسوی اصل، سید مهدی (۱۳۸۷). **کتاب روان شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی**، چاپ سوم، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- اصغری، محمود (۱۳۹۲). تربیت دینی و تأثیر آن بر اقتصاد مقاومتی. **پژوهش‌های اجتماعی اسلامی**، سال نوزدهم، ش ۴، سال ۱۳۹۲.
- پیرایش، رضا و مطلبی، محمدقادر (۱۳۹۲). **بررسی عوامل مؤثر مدیریتی کارآفرینان در پرورش خلاقیت و نوآوری در اقتصاد مقاومتی نمونه موردی: صنعت توزیع نیروی برق زنجان**، سال ۱۳۹۲.
- تار، فتح الله و کاویانی، زهرا (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی. **فصلنامه سیاست اقتصاد کلان**، سال دوم.
- تیرگر، آرام و آقارلی، زهرا (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی از منظر شهروندان و دانشگاهیان. **کیهان فرهنگی**، شماره ۳۲۷-۳۲۶-۳۲۵، سال ۱۳۹۲، صص ۳-۱.
- تیرگر، آرام و همکاران (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی در میان اساتید دانشگاه. **ماهنامه آموزشی معارف**، شماره ۱۰۰، صص ۱۴-۱.
- حایک، مریم (۱۳۹۴). اقتصاد مقاومتی در تبلیغات بازرگانی سیمای شبکه اصفهان (بهار ۹۳) مطالعه موردی: بررسی مؤلفه‌های مدیریت مصرف، **فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی**، سال بیست و دوم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، صص ۱۰۴-۸۵.
- حبیبی، حسن و منعم، روح الله (۱۳۹۱). **کارآفرینی زیر بنای اقتصاد مقاومتی و توسعه اقتصادی. همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی**، دانشگاه گیلان، سال ۱۳۹۱.
- حسین زاده بحرینی، محمد حسین (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی- راهکاری برای توسعه، **مشکوه**، شماره ۱۱۸، بهار ۱۳۹۲، صص ۱۵۵-۱۳۸.
- حسینی، سیدصدور و شهبازی، حبیب (۱۳۹۲). برآورد عرضه و تقاضا جمعی بخش کشاورزی ایران ۱۳۳۸-۱۳۸۶، **نشریه اقتصاد و توسعه اقتصادی**، جلد ۲، شماره ۱، صص ۱۶-۲۴.
- حسینی، عبدالرضا و رفیعی آتاتی، عطاالله و حسینی، سید محمد حسین (۱۳۹۳). بررسی جایگاه فرهنگ در اقتصاد مقاومتی، **دوفصلنامه علمی-پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی** دانشکده علوم انسانی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال سوم، شماره ۱۰، پاییز و زمستان ۱۳۹۳، صص ۱۴۶-۱۲۱.
- خاک رنگین، رضا و چنداز، سهراب و خاک رنگین، زهرا (۱۳۹۳). امکان سنجی طرح شناسنامه دار کردن ادوات موتوری کشاورزی با نگاه اقتصاد مقاومتی مطالعه موردی: شهرستان اندیشمک. **همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار**، سال ۱۳۹۳.
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای. www.khamenei.ir (۱۳۹۱)
- رحمان پور، محمد و نصر اصفهانی، احمد رضا و سیادت، سیدعلی (۱۳۹۴). بررسی رابطه مبانی و اصول درسی ملی جمهوری اسلامی ایران با مضامین اقتصاد مقاومتی به منظور پیشنهاد برنامه درسی مطلوب،

- Alternatives, The Guilford Press.(2009), second edition
- Brigugliio, L., Stephen, P.(2011). "Growth and Resilience in East Asia and The Impact of the Global Recession", Available at: <http://www.um.edu.Mt>.
- Brigugliio, L., Gordon. C., Nadia. F., & Stephanie.V.(2008). Profiling Economic Vulnerability and Resilience in Small States: Conceptual Underpinnings Economics Department University of Malta. 2008, Available at: <http://www.um.edu.Mt>.
- Rose, A.(2008). Defining and Measuring Economic Resilience to Disasters, Disasters Prevention and Management. 13, (4): Available at: <http://insct.syr>.
- Dumas. A, Hanchans. S (2010). How does job-training increase firm performance? The case of morocco. International journal of manpower. 31 (5).585-602
- اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی**، سال سیزدهم، شماره ۵۲، زمستان ۱۳۹۲، صص ۲۹-۱
- ماقبل، روح الله و نادری مهدی، کریم (۱۳۹۴). بررسی نقش کشاورزی دانش بنیان در نیل به اهداف اقتصاد مقاومتی. **همایش ملی تخصصی علوم کشاورزی و محیط زیست ایران**، سال ۱۳۹۴.
- محبی، صابر و اکبر زاده، رجب (۱۳۹۱). آسیب پذیری مسیر تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی. **همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی**، دانشگاه گیلان، سال ۱۳۹۱، صص ۱۴۹-۱۴۳.
- محمدی مقدم، یوسف و ذوالفقاری، حسین و علیپور، میثم و رسولیان، پریسا (۱۳۹۱). بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش. **فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی**، سال اول، شماره ۲، سال ۱۳۹۲، صص ۱۱۹-۱۰۸.
- مطیعی لنگرودی، سید حسنو رضوانی، محمد رضا و فرجی سبکبار، حسنعلی و خواجه شکوهی، علیرضا (۱۳۸۹). تحلیل پایداری نظام بهره- برداری زراعی خانوادگی و تعاونی تولید روستایی (مطالعه موردی شهرستان آق‌قلا). **مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران**، سال ۲، شماره ۳
- منصور، حسین (۱۳۹۱). «نقش دانشگاه در اقتصاد مقاومتی»، **روزنامه کیهان**.
- موسوی انجیلان، سید حسین و تیرگر، آرام (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر مصرف برق بهینه رایانه‌های شخصی در یک مرکز آموزش عالی در سال ۹۳. **مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان**، دوره ۱۴، شهریور ۱۳۹۴.
- ناری، رضا و منتظری، رسول و حسین زاده، نعمت (۱۳۹۴). راهبردهای تامین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری**، سال سوم، شماره یازدهم، تابستان ۱۳۹۴، صص ۱۱۶-۹۹.
- نعامی، عبدالله و مظهری، علی اکبر (۱۳۹۳). تأکید بر رابطه بازاریابی داخلی و منابع سپرده‌های بانک به منظور تامین منابع مالی مولد و فعال سازی سرمایه‌های انسانی در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان**، سال دوم، شماره هفتم، پاییز ۱۳۹۳، صص ۸۷-۶۵.
- نکویی نائینی، سید علی (۱۳۹۴). سنجش پایداری نظام‌های بهره برداری کشاورزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان**، سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴، صص ۱۳۹-۱۲۶.
- نوری ساری، حجت الله (۱۳۹۲). تحلیل روابط اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با انگلستان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی، **فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج**، سال شانزدهم، شماره ۶۱، زمستان ۱۳۹۲.
- واعظی، سیدکمال و فدایی، محمد (۱۳۹۴). بررسی و تبیین مؤلفه‌های مدیریت راهبردی دانشگاه اسلامی مبتنی بر الگوی اقتصاد مقاومتی، **مدیریت در دانشگاه اسلامی**، سال چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴.
- Richard peet&Elaine Hartwick , Theories of development Contentions,Arguments,